

# De wetenschap vooruit

Hoe ziet de economische wetenschap er over honderd jaar uit? Deze vraag stelde hoofdredacteur John Hay aan een groot aantal vooraanstaande economen ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van *The Economic Journal* en The Royal Economic Society. Sommigen weigerden te antwoorden beseffend dat voorspellen niet de sterkste kant van het vak is. Anderen durfden niet verder te gaan dan een terugblik en constateerden dat de economische thema's sinds 1890 nauwelijks zijn veranderd. Enkelen, ten slotte, brachten de zwakke plekken van de hedendaagse economiebeoefening op gevoelige wijze aan het licht en filosofeerden over nieuwe paradigma's<sup>1</sup>.

De respondenten betreffen het schizofrene imago van de economische wetenschap. Die schizofrenie is voor een belangrijk deel te wijten aan het ontbreken van een synthese tussen de verschillende benaderingen, zoals de neoklassieke en de Keynesiaanse, de micro- en de macro-theorie. Er is niet een algemeen geldend model dat het economische keuzeprocess volledig kan verklaren. Vrijwel alle bijdragen aan *The Economic Journal* stippen dit netelige probleem aan. Stiglitz stelt voor om de oplossing te zoeken bij de micro-economische onderbouwing van de theorie. Door micro en macro met elkaar te verbinden, kan een nieuwe 'general theory' ontstaan. Daarbij is de verdienste van de orthodoxe neoklassieke benadering zijns inziens dat er een bundel van hypothesen wordt gepresenteerd die naar hartelust gefalsificeerd kan worden om aldus tot een samenhangend idee omtrent de werkelijkheid te komen.

Voordat Stiglitz' wens in vervulling kan gaan, zal er nog veel onderzocht moeten worden. De praktische toepasbaarheid van micro-theorieën is vaak ver te zoeken. Ingewikkelde modellen met opbrengsten- en kosten- of vraag- en aanbodfuncties leverden tot nu toe vaak alleen maar een bijdrage aan de theoretische gedachtenvormig. In de praktijk blijken deze functies door een veelheid aan factoren – zoals onvolledige informatie over de markt en discontinu kostenverloop – helaas niet vast te stellen. Als reactie op deze tekortkoming heeft de industriële economie wel enige theoretische vorderingen gemaakt, resulterend in het zogenaamde 'structure-conduct-performance'-theorema en strategieformulering. Daarbij wordt verder gekeken dan de aard van vraag en aanbod. Ook de relatieve macht van concurrenten, leveranciers en afnemers wordt in de beschouwing betrokken. Slechts weinigen echter bezitten het talent om dit gedachtengoed in praktijk te brengen. Michael Porter, bij voorbeeld, heeft grote faam op dit terrein verworven niet als theoreticus, maar vooral als toepasser. Wat tevens opvalt is dat zowel de traditionele micro-economie als de industriële economie het wezen van de onderneming niet echt vatten. Waarom werken mensen samen? En in welke samenwerkingsvorm kan het beste resultaat worden behaald? Na het artikel "The theory of the firm" uit 1937 van Ronald Coase, is dit terrein bijna volledig braak blijven liggen. Tot slot is er naar het consumentengedrag wel veel onderzoek gedaan, maar er zijn toch maar weinig alomvattende theo-

rieën. Het is niet zo verwonderlijk dat economen (pursang) in de praktijk op micro-niveau slechts een bescheiden rol spelen.

Vrijwel alle economen zijn het erover eens dat de kloof tussen theorie en praktijk op één noemer is terug te voeren: de economiebeoefening heeft te veel geabstraheerd van het werkelijke menselijke keuzegedrag. Om tot theorievorming te komen is dit begrijpelijk, maar er moet een moment aanbrenken waarop de vooronderstellingen kunnen worden losgelaten, zonder dat de theorie haar waarde verliest. De veronderstelde homo economicus die over alle informatie beschikt en rationeel handelt, bestaat immers niet en markten werken vrijwel nooit perfect. Meer in het algemeen kan worden vastgesteld dat economen vaak een voorkeur hebben gehad voor onderwerpen die betrekking hebben op de nationale welvaart. Micro-economische onderwerpen spreken vanuit welvaartspectief veel minder tot de verbeelding.

Er zijn echter pogingen om de kloof te overbruggen. Onder invloed van de sociologie en de psychologie winnen gedragsbenaderingen sterk aan belang. Het begrip beperkte rationaliteit krijgt steeds meer erkenning, hoewel inkapseling in een model vooralsnog op grote problemen lijkt te stuiten. Een verbinding met de speltheorie zal de stap vooruit waarschijnlijk eenvoudiger maken. De verwachting is dat scenario-modellen gebaseerd op de spelgedachte veel terrein op de traditionele econometrische benadering zullen winnen. En tot slot kan er een sterke impuls uitgaan van ontwikkelingen op het terrein van de beslissings-theorieën. Vooral dank zij de snel voortschrijdende computertechnologie is het mogelijk geworden ingewikkelde beslissingsprocedures te testen en toe te passen. Een toepassing kan bij voorbeeld worden gevonden bij de strategieformulering van ondernemingen. Maar ook het gedrag van consumenten zou gesimuleerd kunnen worden.

De bijdragen aan *The Economic Journal* vormen een unieke inventarisatie van de stand van zaken van de economische theorie. Een introspectie uit veel verschillende invalshoeken leert dat vooral aan de basis van het economische systeem nog veel werk valt te verzetten. Economen lijken tamelijk huiverig om zich te begeven tussen ondernemingen of consumenten. Zij bekijken het economische subject liever op afstand en als het kan in zo groot mogelijke aantallen tegelijk. Maar het is juist de wisselwerking tussen de verschillende individuen, groepen of instellingen, die een verklaring kan geven voor hun gedrag. Sommigen zijn van mening dat als het menselijke gedrag eenmaal in een model is gevangen, alle bestaande modellen overboord kunnen worden gezet. Anderen verwachten een synthese van verschillende benaderingen of een aanvulling van de bestaande, in gebreke gebleven theorieën. De wetenschap kan voorlopig vooruit.

**T.P. van Walderveen**

1. *The Economic Journal*, januari 1991.